

Kalendar

by Emir Sa on Saturday, September 10, 2011 at 3:23am

Istina je da se januar rodi u ponoc ali progleda tek prvog popodneva u godini i udahne onaj ustajali zrak proslava i mahmurnu tisinu punu krmeljavih sjecanja i zamagljenih nada. Najljepse zelje, cak i one iskrene, izlape vec pred zoru. Od tog popodneva pa sve do iza sredozima, kad se baca krst u rijeku, prati ga neobican i jak miris. Cini se da su ga, novorodjenog, umjesto pelena zamotali u obarene listove kiselog kupusa, kao malu sarmicu punu teatralnih obećanja. A sarma, izum bugarski, delikates zimskog ambijenta, kad snjeg skripi pod cizmama i vatra pucketeta mazno u ognjistu. Gurmanski znalci bace po njoj krupno mljeven biber ili je samo preliju domacim vrhnjem iz vlskih sela ili nista, samo vruca pogaca zlacana, rukom domacice lomljena.

Ako je januar svacije dijete onda je februar nicije, onako jadan, najkraci pa na casu fizickog, kad se poredaju kao apostoli na prozivci kod boga, on uvijek na kraju, uvijek zadnji. Svi ga nekako zaobilaze, i praznici i sveci, izgubljene bitke i svjetska prvenstva, svadbe i pjesme, ni u jednoj ga nema. Zato je nestasan, nepredvidiv, ukrade nekad ostre zime od januara, nasijece sitno ovcije pastrme, odvoji loj i skuha grah na njemu, po tajnom receptu skrivenom u pundzi jedne tetke. Ako ostane nesto kupusa na dnu kace, zaujli ga i zabiberi ili samo tako, nasjece crvenog luka i dobro posoli. Tesko je reci, niko nije mjerio, da li poslije vise smrdr sprijeda ili straga. Zato se mart nikad ne osvrce, samo suti i cekaa proljece.

Mart je imenjaka penzionisanog boga i mjesec budjenja. Bude se medvjedi u sumi i medjedi u ljudima. Svako malo se nesto sporeckaju, ili oko zena ili oko zemlje i prije ljeta zapocnu sudsku parnicu ili nesto rijedje, rat. S kraja mjeseca, kad nadodju rijeke i safran procvjeta, dilberu ukrste konjak i pivu a domacice peku pilice na širokom plehu i tihoj vatri. Persun i mrvu ruzmarina uvaljaju u maslac i nanesu na pile vrskom noza. Kad prsa dobiju boju prljavog zlata, kanu onda malo pive i u jedan cosak vrela pleha stave rizu, u drugi sampinjone i bijeli luk i ostave da se dinsta, da upije pilecu masnocu i zacine. I jedu onda rukama, umacu kruhom, grabe rizu i gljive, otimaju se za kozicu i krila, ne disu, cekaju tako da zemlja smeksa, da stabla olistaju, da se april razvedri.

Prvih dana aprila su krovovi niskih kuca okiceni mrazom skoro do podneva i snjeg se jos uvijek sepuri na obroncima planina. U dolinama sve cvijeta, sve raste, smije se, kad slavuj zapjeva pjesmu proljeca i jagode sazrijevaju, onda je zivot cinjenica. Gradske pijace ozive, vulkanizeri do grla u poslu, mijenjaju se gume, rijeka se razbistri i ribe se

nude uz hladnu krompir salatu, na ovalnim tanjirima ukrasanim mirisnim koprom i tankim snitama limuna. Kad se zadnja kukavica vrati s juga i jorgovan procvjeta vrijeme je da se kolju janjci, osam kila zive vage, deset max, i da se prinese kao zrtva na altaru proletirajata, prvog dana maja mjeseca.

Kao modeli obrijanih prsa na naslovnim stranicama modnih revija, tako je maj lijep i umisljen, skoro pa prepotentan. Kako i ne bi kad se u njemu slave rad, pobjeda, mladost i matura a suri orlovi lijegu jaja na liticama planina. U maju, radjaju se bikovi i tu i tamo poneki blizanac. Majsko cvijece je ruza, boja crvena, nijansa bubamare sa sedam pjega. Krajem maja, kad se pcela matica pari prvi i zadnji put u zivotu, pocinje sezona kupanja u hladnim rijekama. Maj je naime prvi od cetiri mjeseca u nizu u cijem imenu nema slova "r" pa je kupanje u hladnim rijekama moguće. Kulinarstvo se uglavnom svodi na jela sa rostilja. Sa velikim "r". Varijacije se uglavnom svode na izbor salate. Majska salata je jednostavna: mladi luk i so ili u kombinaciji sa zelenom salatom, dobro zasoljenom, nauljenom i sa tolikom kolicinom sirceta da usne vec nakon par zalogoja poplave.

Juni mjesec ne pocinje nikad na isti dan kao neki drugi mjesec u godini a pocne onog dana kad se najljepse leptirice skupljaju pod procvalim lipama i u bastama kafana. Rijeke se umire, komarci uznemire a skolska dvorista utihnu, sablasna. Juni je mjesec sporta, svjetskih prvenstava, finala, pobjeda i poraza. On ima sto nijedan mjesec nema: sunca u obilju a opet, citavo ljeto pred sobom. I ima vremena da ranim jutrom ode do mesara po svjeze meso, svrati na pijacu po makedonsko povrce, da pristavi sebi kafu u onaj mali ibrik pa donese glinenu posudu iz spajza, prasnjavu i ocisti povrce, isjece ga i ispere na pipi u dvoristu. Onda slozi sve u posudu, red mesa pa red povrca i pokrije celofanom i istiha, skoro pa dokono, na tenane kuha prsulju. Prsulja se ne jede, ne zvace se nego se topi u ustima kao vruc sladoled od mrkve, krompira, paradajza, luka ili paprike i mesa. Zato stare nane, krezubice, vole prsulju.

.

Juli je carski mjesec, ponosan i gord, obucen u bijelu dogu sa klasom zita u kosi. Slika jula je gajba piva u plitkom brzaku, vezana zahrdjalom zicom za vrbu i pride kamen na gajbi, za svaki slucaj. I nebo, izbljedijelo na rubovima, uz horizont i noc kad se prostre preko rijeke i na kamenu, pored magistrale, krupno rezan paradajz, svjez kruh, pasteta i cakija mala, crvena i bljestava kao rubin. Tek ponekad, obicno krajem jula kad se zetva privede kraju, nebo se namrsti, poklopi uzarenu zemlju, uznemiri tlakase i isprepada djecu grmlajvinom u daljini. Julska kisa je

vrela a kisa augusta je blaga, njezna, kao djevojka na prvi pogled. Inace je august zajeban mjesec. Kontras, ters, namcor ponekad, august je kao rijetka pjesma, naopaka, fortissimo u startu pa usporava, kao osam arapskih konja u galopu, griva raspletenih na pustinjnskom vjetru dok se primicu oazi bistre vode, ulaze u septembar. Zadnja sedmica augusta je kao nedelja popodne, osjecaj adrenalina u deficitu pa nevoljno gledamo put jeseni. Od takva pogleda uste se suse ili pada secer pa se iz kuhinja i siptarskih slasticarni siri miris baklave, halve i resadije pa gurabija, pticiji kolac i baklava socna, rahatlokum pa dalmatinkse fritule sa suhim grozdjem i bademom i fanjci sa slatkom pavlakom i par kapi ruma. I carske hurmice, orah u njima sakriven. Kad iz daljine dopre rika jelena, zov strasti sto izvire na usamljenim livadama obraslim brezama i kad ruka neimara izvadi djulbastiju iz vrela pepela, tad pocinje septembar.

Septembar uvijek pocinje istog dana u sedmici kao decembar a nisu blizanci, nit su braca. To je august sa prehladom, onom laganom, bez temperature i slinavog nosa. Septembar je platno svakog slikara, dimenzije odredjuje masta. Boja septembra je svaka boja po malo, boja satarasa. Septembar je arabeska od povrca; djevica dubokog intelekta i impozantnog leksickog znanja, ljubitelj cinjenica, rob logike pa je zato u svakom rokovniku bas septembar ispunjen zakazanim sastancima, seminarima, ispitima, dostavama, isporukama, naplatama i rasporedom casova. Ako iko onda je on zamjena januaru jer mnogocija godina pocinje bas tad, kad se poskok penje na drvece i sijeno mirise. U svoje slobodno vrijeme, septembar je dusa od mjeseca, meksi od prstenja crvenog luka ili patlidzana u sogan dolmi.

Oktobar je nesto izmedju, kao gemist, takva mu je i boja. Za pivo prehladno, za rakiju prerano, zima jos daleko. Kao iglica na svim vagama svijeta, kao kompris ljeta i zime, sinkopa u svakom kalendaru, kao vanbracno dijete lijepih roditelja, oktobar je pjesnik sto se docepao kafane pa ne zna izaci. Slika oktobra na zidnim kalendarima je nikad pometena aleja u nedeljno popodne i u dnu aleje, zlatokosa trosali djevojka. Ali to nije njegovo jedino lice: nekad je kao ravnica sto izlazi na mocvaru, nekad nabujala rijeka boje orahove ljuske a nekad djerdan niskih oblaka, nemocnih da iznesu kisu iz doline. Na toj se kisi obari riza i janjece iznutrice, isjeckaju se sikiricom kratke drske na udubljenom kapku pa se umotaju u maramicu, poredaju u dobro masnu tepciju i peku dok ne prime boju bumbara.

Od svih mjeseci u godini, novembar se najvise promijenio odkako je napunio pedesetu. Nekad tako crven, tako slavan i svecan, tako mocan da mu ni maj nije bio ravan, novembar se ofucao, olinjao, izgubio sjaj ali mu ostao ponos zato sto je za njegova vakta, iako jako davno,

objavljena svjetovna biblija, knjiga bozanskih razmjera o postanku vrsta. Savremeni novembar je prilično miran i nudi tiha, kisovita popodneva, sumrak sa predznakom intimne i studene noci. Novembarski mrak je crn da crnji ne može biti, pritisli ga gusti oblaci puni jutarnje kise. U tom mraku neko spava blazen, neko masta lud a djeca gladna pa se prisunjaju, otvore cefanak, popnu se na tavan i krađu napola suho meso, med ili kisele krastavce. Tako se u novembru nacne zimnica i kad vec krene, jedva da ostane nesto za badnje vece.

I bez te veceri, i bez rodjedana, imendana, sunata i svadbi decembar je svecan mjesec, pun duhovne simbolike, svijeca, mirisa celofana i dima. Na trgu dzinovska jelka, nakicena kao mlada kad je izvedu u avliju i oko nje razdragana djeca, ceputaju se za ledenice otpale sa zica i krovova umjesto svadbenih bombona i rize sto se bacaju na mladu. Kad se jos ramazan poklopi sa decembrom i kandilji se rano pale, cini se da je cijeli mjesec samo jedna neprekidna svecanost, sto duhovna, sto svjetovna, duza i od najduze sumadijske svadbe. Decembru su svi zubi zdravi, obrazi rumeni i usne crvene i bez karmina. Na trepavicama se uhvatio mraz a prsti crni od pecenih kestenja, zamotanih u fisek, napravljen od jucerasnjih novina.

Nikad zrak nije tako cist i daljina tako jasna kao onog decembarskog jutra sto je poranilo i uhvatilo mjesec na spavanju u udaljenom uglu vedra neba. Od svih boja decembra, najljepša je boja mustuluka, narocito kad sav posijedi preko noci ali tu boju vide samo djeca pa se raduju kao da je prvi put i nikad vise biti nece.

Svoje zadnje sekunde decembar podari svojim jaranima, njih jedanaest za slavljenickim stolom, sofrom bogatom, natrpanom pitama, jahnijom, pilecim krilima i karabatakom, kiselim krastavcima, ruskom salatam, kremenadlama, ajvarom i feferonima, cuftama, sarmom, kiselim vrhnjem, sniclama telecim i onim pohovanim, sunkom i pastromom, tepsijom sjecanja, mrvama nade i jednim tanjirom nafake. Onu zadnju, magicnu sekundu, najduzu u godini, decembar ostavi za sebe pa sjedne u vrh stola i isprazni casu na ex, obrise usne nadlanicom i osvrne se na jarane, kao da im kaze da je fajront, vrijeme da se ide, dolaze drugi.